พระราชบัญญัติ
การค้าข้าว พุทธศักราช ๒๔๘๙

อานันทมหิดล

ตราไว้ ณ วันที่ ๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙

เป็นปีที่ ๑๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรวางระเบียบการค้าข้าว

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำ และยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติการค้าข้าว พุทธศักราช ๒๔๘๙"

*** มาตรา ๒** พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับได้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

** "**"ข้าว"** หมายความว่า ข้าวเปลือก ข้าวกล้อง ข้าวสาร ข้าวเหนียว และรวมตลอดถึงปลายข้าว รำ และสิ่งใดๆ ที่แปลสภาพมาจากข้าว

** "**"การค้าข้าว"** หมายความว่า การซื้อ ขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกรรมสิทธิ์ข้าว รวมตลอดถึงการสีข้าว ทั้งนี้นอกจากสำหรับบริโภคในครอบครัว"

"**ผู้ค้าข้าว** " หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตให้ประกอบการค้าข้าวตามพระราชบัญญัตินี้

"**คณะกรรมการ**" หมายความว่า คณะกรรมการซึ่งตั้งขึ้นตามความในพระราชบัญญัตินี้

"**พนักงานเจ้าหน้าที่**" หมายความว่า ผู้ที่คณะกรรมการแต่งตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ให้มีกรรมการคณะหนึ่งประกอบด้วยประธานกรรมการหนึ่งนายและกรรมการอื่นอีกไม่น้อยกว่าหกนายซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งมีอำนาจและหน้าที่ตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

---

* ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๓ ตอนที่ ๒๙ วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙

** คำนิยามของคำว่า "ข้าว" และคำว่า "การค้าข้าว" เดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติการค้าข้าว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๙ และให้ใช้ความใหม่แทน

ความเดิมบัญญัติว่า

"ข้าว" หมายความว่าข้าวเปลือกทุกชนิด ข้าวกล้อง ข้าวสาร ข้าวเหนียว และรวมตลอดถึงปลายข้าว

"การค้าข้าว" หมายความว่าการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกรรมสิทธิ์ข้าว

มาตรา ๕ คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลใด หรือคณะบุคคลใดเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อปฏิบัติการอันอยู่ในอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งแทนคณะกรรมการได้

มาตรา ๖ ให้คณะกรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจเข้าไปในสถานที่หรือเคหะสถานของบุคคลใดเพื่อตรวจข้าว ใบรับในการขายหรือแลกเปลี่ยนข้าว รายงานการค้าข้าวและเอกสารอื่นๆ เกี่ยวกับการค้าข้าวได้ในเวลากลางวัน และมีอำนาจสั่งบุคคลใดที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำในเรื่องที่เกี่ยวกับการนั้นได้

มาตรา ๗ ให้คณะกรรมการมีอำนาจประกาศเขตควบคุมการค้าข้าวได้

* “**มาตรา ๘** ในเขตควบคุมการค้าข้าว ให้คณะกรรมการมีอำนาจ

(๑) แบ่งแยกประเภทผู้ประกอบการค้าข้าว และสั่งผู้ประกอบการค้าข้าวประเภทหนึ่งประเภทใด หรือทุกประเภท ให้ขออนุญาตประกอบการค้าข้าว

(๒) กำหนดราคาข้าว และสั่งห้ามมิให้ขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้นั้น

(๓) กำหนดราคาข้าว และสั่งห้ามมิให้ซื้อจากกสิกรต่ำกว่าราคาที่กำหนดไว้นั้น

(๔) สั่งห้ามซื้อหรือขายหรือแลกเปลี่ยนหรือโอนกรรมสิทธิ์ข้าว เว้นแต่จะได้รับหนังสืออนุญาตจากคณะกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการจะอนุญาตภายใต้บังคับเงื่อนไขใดๆ ก็ได้

(๕) สั่งให้แจ้งปริมาณและสถานที่เก็บข้าว หรือสั่งห้ามยักย้ายข้าวจากสถานที่เก็บ หรือเปลี่ยนแปลงสภาพข้าว เว้นแต่จะได้รับหนังสืออนุญาตจากคณะกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการจะอนุญาตภายใต้บังคับเงื่อนไขใดๆ ก็ได้

(๖) สั่งให้ผู้มีข้าวอยู่ในครอบครองขายข้าวให้แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดตามราคาและปริมาณที่คณะกรรมการกำหนด หรือสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ยึดและบังคับซื้อข้าวตามราคา และปริมาณที่คณะกรรมการกำหนด ในกรณีที่มีการขัดขืนคำสั่งของคณะกรรมการกับมีอำนาจกำหนดระยะเวลาและเงื่อนไขในการชำระเงินค่าข้าวและในการส่งมอบข้าวนั้น

---

* มาตรา ๘ เดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติการค้าข้าว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๙ และให้ใช้ความใหม่แทน

ความเดิมบัญญัติว่า “มาตรา ๘ ในเขตควบคุมการค้าข้าว ให้คณะกรรมการมีอำนาจ

(๑) กำหนดราคาสูงสุดของข้าว

(๒) ห้ามมิให้ซื้อ ขาย แลกเปลี่ยน ข้าวเกินกว่าราคาที่คณะกรรมการกำหนด

(๓) สั่งให้แจ้งปริมาณและสถานที่เก็บข้าว หรือห้ามยักย้ายข้าวจากสถานที่เก็บหรือเปลี่ยนแปลงสภาพข้าว เว้นแต่จะได้รับหนังสืออนุญาต

(๔) สั่งให้ผู้ค้าข้าวขายข้าวให้แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดตามราคาและปริมาณที่คณะกรรมการกำหนด”

ในกรณีไม่พบตัวผู้มีข้าวอยู่ในครอบครอง คณะกรรมการมีอำนาจสั่งให้ปิดคำสั่งให้ขายข้าวไว้ ณ สถานที่เก็บข้าวหรือพาหนะขนข้าวนั้น เมื่อล่วงพ้นเจ็ดสิบสองชั่วโมง นับแต่เวลาปิดคำสั่งแล้ว ผู้มีข้าวอยู่ในครอบครองไม่มาจัดการขายให้ คณะกรรมการมีอำนาจสั่งยึดและบังคับซื้อตามความในวรรคก่อนได้"

* "**มาตรา ๕** ในเขตควบคุมการค้าข้าว ผู้ประกอบการค้าข้าวประเภทซึ่งคณะกรรมการสั่งให้ขออนุญาตประกอบการค้าข้าว ต้องได้รับหนังสืออนุญาตจากคณะกรรมการก่อน จึงจะทำการค้าข้าวได้

ให้คณะกรรมการมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขระบุไว้ในหนังสืออนุญาต ผู้ประกอบการค้าข้าวต้องปฏิบัติตามข้อความและเงื่อนไขที่ระบุไว้ในหนังสืออนุญาตนั้น

การขออนุญาตประกอบการค้าข้าว ให้ทำตามแบบที่คณะกรรมการกำหนด

ผู้ทำการค้าข้าวประเภทซึ่งคณะกรรมการสั่งให้ขออนุญาต หากได้ประกอบการค้าข้าวอยู่ก่อนวันที่คณะกรรมการสั่งนั้น ให้ยื่นคำขออนุญาตประกอบการค้าข้าวภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนด"

มาตรา ๑๐ ผู้ได้รับหนังสืออนุญาตให้ประกอบการค้าข้าว ต้องเก็บหนังสืออนุญาตนั้นไว้ในที่เปิดเผย ซึ่งอาจจะแลเห็นได้สะดวก ณ สถานที่ทำการค้าข้าว

มาตรา ๑๑ บทบัญญัติมาตรา ๕ มิให้ใช้บังคับแก่

(๑) กสิกรซึ่งขายหรือแลกเปลี่ยนข้าว ซึ่งกสิกรนั้นผลิตได้จากเนื้อที่ที่ตนทำ

(๒) ผู้ที่ขายหรือแลกเปลี่ยนข้าวครั้งหนึ่งมีปริมาณดังนี้

(ก) ข้าวเปลือกทุกชนิด ไม่เกินสองเกวียนหลวง

(ข) ข้าวอื่นๆ ไม่เกินหนึ่งร้อยแปดกิโลกรัม

---

* มาตรา ๕ เดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติการค้าข้าว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๕ และให้ใช้ความใหม่แทน

ความเดิมบัญญัติว่า "มาตรา ๕ ในเขตความคุมการค้าข้าว ผู้ประกอบการค้าข้าวต้องได้รับหนังสืออนุญาตจากคณะกรรมการก่อน

การขออนุญาตประกอบการค้าข้าวให้ทำตามแบบที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ผู้ที่ทำการค้าข้าวอยู่ก่อนวันประกาศเขตควบคุมการค้าข้าว ให้ยื่นคำขออนุญาตประกอบการค้าข้าวภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งต้องไม่น้อยกว่าสามสิบวัน นับแต่วันประกาศเขตควบคุมการค้าข้าว

* “**มาตรา ๑๒** ผู้ได้รับหนังสืออนุญาตให้ประกอบการค้าข้าวตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องทำรายงานการค้าข้าวประจำวันตามแบบที่คณะกรรมการกำหนด เก็บไว้ ณ สถานที่ที่ทำการค้าข้าว และต้องยื่นรายงานการค้าข้าวต่อคณะกรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบระยะเวลาและเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

การทำรายงานการค้าข้าวดังกล่าวในวรรคก่อน คณะกรรมการมีอำนาจสั่งยกเว้นให้แก่ผู้ประกอบการค้าข้าวประเภทหนึ่งประเภทใดก็ได้ และให้มีอำนาจสั่งถอนการยกเว้นนั้นด้วย”

** “**มาตรา ๑๓** หนังสืออนุญาตให้ประกอบการค้าข้าว หรือหนังสืออนุญาตอื่นๆ ให้มีกำหนดเวลาตามที่คณะกรรมการกำหนดระบุไว้ในหนังสืออนุญาต”

มาตรา ๑๔ ผู้ได้รับหนังสืออนุญาตให้ประกอบการค้าข้าว ต้องแสดงราคาข้าวประจำวันเป็นภาษาไทยไว้ในที่เปิดเผย ซึ่งอาจจะแลเห็นได้สะดวก ณ สถานที่ทำการค้าข้าว

---

* มาตรา ๑๒ เดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติการค้าข้าว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๘ และให้ใช้ความใหม่แทน

ความเดิมบัญญัติว่า “มาตรา ๑๒ ผู้ได้รับหนังสืออนุญาตให้ประกอบการค้าข้าวตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องทำรายงานการค้าข้าวยื่นต่อคณะกรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง”

** มาตรา ๑๓ เดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติการค้าข้าว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๕ และให้ใช้ความใหม่แทน

ความเดิมบัญญัติว่า “มาตรา ๑๓ ในเขตควบคุมการค้าข้าว ห้ามมิให้ผู้ประกอบการค้าข้าวคนใดขาย แลกเปลี่ยนหรือโอนกรรมสิทธิ์ข้าวแก่ผู้ที่มิได้รับหนังสืออนุญาตให้ประกอบการค้าข้าวเว้นแต่ไม่เกินปริมาณที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๑

บุคคลใดต้องการซื้อข้าวเกินปริมาณที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๑ เพื่อบริโภคให้ขออนุญาตต่อคณะกรรมการเมื่อคณะกรรมการได้ออกหนังสืออนุญาตแล้ว ก็ให้ผู้ประกอบการค้าข้าวขายข้าวให้บุคคลนั้นได้

หนังสืออนุญาตตามความในวรรคก่อน คณะกรรมการจะออกให้เฉพาะคราวหนึ่งหรือหลายคราวเป็นประจำก็ได้”

* “**มาตรา ๑๕** ผู้ได้รับหนังสืออนุญาตคนใดฝ่าฝืนประกาศหรือคำสั่งคณะกรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือปฏิบัติผิดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดที่ระบุไว้ในหนังสืออนุญาตหรือฝ่าฝืนบทบัญญัติใดๆ แห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งถอนหนังสืออนุญาตนั้นได้”

มาตรา ๑๖ หนังสืออนุญาตให้ประกอบการค้าข้าว ให้ใช้ได้เฉพาะตัวจะโอนกันไม่ได้ และเมื่อเลิกประกอบการค้าข้าวแล้ว ต้องแจ้งให้คณะกรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ทราบ

** “**มาตรา ๑๖ ทวิ** เจ้าของโรงสีข้าว หรือผู้ประกอบการโรงสีข้าวคนใดหยุดหรือแกล้งหยุดทำการสีข้าว หรือไม่ทำการสีข้าวให้เต็มกำลังที่โรงสีนั้นสามารถที่จะทำการสีได้ คณะกรรมการมีอำนาจที่จะเรียกให้กระทำการสีข้าวหรือสีข้าวให้เต็มกำลังต่อไปภายในระยะเวลาที่กำหนด และมีอำนาจกำหนดค่าจ้างสีข้าวให้ปฏิบัติได้

เมื่อคณะกรรมการได้มีคำสั่งตามความในวรรคก่อนแล้ว เจ้าของโรงสีข้าวหรือผู้ประกอบการโรงสีข้าว ไม่ปฏิบัติภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนดให้คณะกรรมการมีอำนาจเข้ายึดโรงสีนั้นมาดำเนินการเสียเองได้ และในการนี้เจ้าของโรงสีไม่มีสิทธิที่จะเรียกค่าทดแทน หรือค่าเสียหายใดๆ ทั้งสิ้น”

*** “**มาตรา ๑๗** ผู้ใดฝ่าฝืนประกาศหรือคำสั่งคณะกรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งออกตามความในมาตรา ๘ (๒) หรือ (๓) หรือ (๔) หรือ (๕) หรือ (๖) หรือปฏิบัติผิดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดที่ระบุไว้ในหนังสืออนุญาต ซึ่งออกตามความในมาตรา ๘ (๔) หรือ (๕) ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามเดือนขึ้นไปจนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงห้าพันบาท”

---

* มาตรา ๑๕ เดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติการค้าข้าว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๙ และให้ใช้ความใหม่แทน

ความเดิมบัญญัติว่า “มาตรา ๑๕ หนังสืออนุญาตให้ประกอบการค้าข้าวให้มีกำหนดเวลาและเงื่อนไขตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง”

** มาตรา ๑๖ ทวิ บัญญัติเพิ่มเติมโดยมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติการค้าข้าว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๙

*** มาตรา ๑๗ เดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติการค้าข้าว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๙ และให้ใช้ความใหม่แทน

ความเดิมบัญญัติว่า “มาตรา ๑๗ ผู้ใดฝ่าฝืนประกาศหรือคำสั่งคณะกรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งออกตามความในมาตรา ๘ ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาทหรือจำคุกไม่เกิน ๕ ปี หรือทั้งปรับทั้งจำ”

* “**มาตรา ๑๘** ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา ๙ หรือมาตรา ๑๒ วรรค ๑ ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือจำคุกไม่เกินห้าปี หรือทั้งปรับทั้งจำ”

มาตรา ๑๙ ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา ๑๐ มาตรา ๑๔ หรือมาตรา ๑๖ ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ”

มาตรา ๒๐ ผู้ใดให้ถ้อยคำเท็จในการแจ้งปริมาณ หรือสถานที่เก็บข้าวหรือขัดขืน หรือฝ่าฝืนคำสั่งคณะกรรมการ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติการตามมาตรา ๖ หรือให้ถ้อยคำเท็จแก่บุคคลนั้นๆ ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือจำคุกไม่เกินห้าปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

มาตรา ๒๑ พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ใดปฏิบัติการหรือละเว้นปฏิบัติการในหน้าที่อันเป็นการช่วยเหลือให้มีการฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าด้วยประการใดๆ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินห้าพันบาท

** “**มาตรา ๒๑ ทวิ** ข้าวซึ่งเกี่ยวเนื่องกับความผิด ตลอดจนสิ่งที่ใช้บรรจุให้ริบเสีย”

มาตรา ๒๒ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมและกิจการอื่นๆ เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
ปรีดี พนมยงค์
นายกรัฐมนตรี

---

* มาตรา ๑๘ เดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติการค้าข้าว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๙ และให้ใช้ความใหม่แทน

ความเดิมบัญญัติว่า “มาตรา ๑๘ ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา ๙ มาตรา ๑๒ หรือมาตรา ๑๓ วรรค ๑ ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือจำคุกไม่เกินห้าปี หรือทั้งปรับทั้งจำ”

** มาตรา ๒๑ ทวิ บัญญัติเพิ่มเติมโดยมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติการค้าข้าว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๙